

Фурса Є. М.,
студент 6 курсу, 2 групи, факультету
адвокатури Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

ОСОБИСТІТЬ НЕПОВНОЛІТНЬОГО ЗЛОЧИНЦЯ

Ключові слова: неповнолітній, особистість, злочинець.

Анотація. У тезах розглянуто кримінологічну характеристику особистості неповнолітнього злочинця. Проаналізовані особливості рис неповнолітніх злочинців.

Анотація: В тезисах рассмотрены криминологическая характеристика личности несовершеннолетнего преступника. Проанализированы особенности черт несовершеннолетних преступников.

Ключевые слова: несовершеннолетний, личность, преступник.

Summary: The theses consider the criminological characteristics of the personality of a juvenile offender. Features of features of juvenile offenders are analyzed.

Key words: juvenile, personality, criminal.

Найперше, хочу зазначити, що злочинність неповнолітніх в нашій державі як структурна частина явища злочинності у більш широкому тлумаченні формується та зміцнюється під впливом тих самих факторів, що і дорослих. Однак, як і будь-яке кримінально-правове явище, вона має власні передумови, котрі відображають власний вираз у ступені, системі, внутрішній мотивації, зміні обстановки злочинів неповнолітніх та під тиском котрих створюється злочинна ситуація всіх неповнолітніх. Тому, дослідження першопричин та передумов злочинності неповнолітніх є досить актуальним і сьогодні, враховуючи на її особливу суспільну небезпечність.

Зважаючи на постійне збільшення рівня злочинності серед неповнолітніх по всій нашій державі специфічного значення має дослідження кримінологічних особливостей неповнолітніх злочинців. Проте, найперше потрібно дати визначення, хто такий неповнолітній. Неповнолітній – це малолітня людина, іншими словами дитина, до досягнення нею чотирнадцяти років, а також дитина у віці від чотирнадцяти років до вісімнадцяти років.

З метою повного аналізу особистості неповнолітнього злочинця потрібно реалізовувати системний підхід, взяти до уваги норм сучасного кримінального законодавства, кримінального судочинства, сфери криміналістики, предмета кримінології, також науки соціології та особливо психології. Це надасть конкретно чітко врегулювати детермінанти та визначити оптимальні методи протидії даному різновиду злочинів[1]. Спочатку варто зазначити, що неповнолітній злочинець характеризується існуванням особливих негативних якостей, котрі не властиві іншим законотворчим громадянам, як-от: відчуження від нормальних зв'язків, стосунків, цінностей, низький рівень освіти і культури, моральності (з огляду на що ними визнається можливість використання кримінальних засобів досягнення мети), а також поєднання таких психологічних рис, як гіпертрофована імпульсивність, тривожність [2].

Неповнолітні правопорушники становлять своєрідну типологічну групу, відрізняються від дорослих злочинців як за характером та ступенем суспільної небезпечності вчинюваних злочинів, так і за особистісними рисами, а саме недостатньою соціальною зрілістю, незавершеністю інтелектуально-вольового розвитку. Більшість науковців зазначають, що неповнолітньому злочинцю притаманні такі негативні якості, як схильність до вживання алкоголю, наркотиків, азартних ігор, статевої розбещеності, насильницьких дій стосовно іншої людини; низький культурний рівень у порівнянні із законотворчими однолітками; протестна поведінка, зневага до закону та моральних цінностей, викривлене розуміння понять «товариство», «мужність», яскраво виражені антигромадські погляди.

Неповнолітні, які досягли 16-річного віку та отримали певну освіту, мають, на переконання вчених, такий рівень розвитку, що дозволяє їм усвідомлювати свої дії й керувати ними. Під впливом сім'ї, школи, соціального оточення формується свідомість підлітка, а це означає, що він розуміє, де добро, а де зло, у яких випадках його дії можуть завдати шкоди іншим людям і суспільству.

З огляду на сказане можемо констатувати, що головним, навіть обов'язковим, при наданні кримінологічної характеристики неповнолітнього злочинця є врахування соціально-демографічних ознак неповнолітнього, а саме: стать, вік, освіта, рід занять, стан

здоров'я, виховання, оточення, схильності, звички, загальний розвиток. Отже, вивчення особи злочинця зводиться переважно до виявлення й оцінки тих властивостей і рис, що вказують на причини злочинної поведінки та можуть бути використані з метою її профілактики.

Як відомо, на поведінку неповнолітнього значно впливає сімейне виховання. Якщо в родині сварки, бійки, батьки зневажливо ставляться один до одного і дітей, принижуючи чи ображаючи їх, це негативно позначається на формуванні майбутньої особистості. Наслідки можуть бути різними: від деформації морально-психологічної свідомості неповнолітніх до прямого вступу в конфлікт із законом. Серед неповнолітніх, що вчиняють суспільно небезпечні діяння та нехтують законом, часто бувають такі, що виховуються в неповних або неблагополучних родинях, багато таких дітей позбавлені нагляду з боку батьків і педагогів навчальних закладів. Відчуття непотрібності, зайвості, самотності змушує їх залишати домівку, жити на вулиці серед «рівних».

У результаті вони вступають у недозволені зв'язки, порушують норми суспільного життя, ніде не працюють або перебиваються випадковими заробітками. На підтвердження наведемо думку О. С. Стеблинської, яка зазначає, що більшість неповнолітніх, що вступили у конфлікт із законом, не мали постійного джерела доходів або мали доходи від некваліфікованої роботи, що свідчить про збільшення маргіналізації суспільства [4, с. 11].

Таким чином, наявність особистісних дефектів у неповнолітніх зумовлюється неблагополучною моральною атмосферою сім'ї, неправильно педагогічною позицією батьків, відсутністю впливу і контролю за поведінкою дітей [5; 6, с. 175].

З огляду на сказане можна констатувати, що у процесі протидії злочинності неповнолітніх важливим є: вирішення питання проведення вільного часу підлітками, пропаганда ведення здорового способу життя, проведення дозвілля у спортивних клубах, гуртках, секціях. На допомогу у реалізації цього напрямку мали би прийти не тільки загальноосвітні школи, а й державні спортивні школи. Потрібно залучати для створення центрів організованого дозвілля населення і комерційні структури, різні добродійні організації, фонди, громадські об'єднання

Вивчення особи злочинця неможливе (буде неповним) без дослідження мотивів злочинної поведінки, оскільки саме наявність тих або інших рис, властивостей чи особливостей зумовлює частіш за все виникнення певних мотивів. Саме мотив цементує думку і волю, свідомість і дію, і служить тією основною пружиною, яка спрямовує вольовий процес, надаючи йому певного змісту[3].

Таким чином, кримінологічна характеристика особи неповнолітнього злочинця містить розгорнуті відомості про неповнолітнього (вік, стан здоров'я, рівень розвитку, інші соціально-психологічні риси та властивості), ставлення до вчиненого ним діяння, наявність дорослих підбурювачів та інших співучасників кримінального правопорушення, негативні схильності (алкоголізм, наркоманія, ігроманія), пом'якшуючі та обтяжуючі покарання обставини, наявність причинно-наслідкових зв'язків між мотивами, діями і наслідками вчиненого протиправного акту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Інформаційно-аналітичні матеріали про стан та структуру злочинності кримінальних правопорушень в Україні / Генеральна прокуратура України. Київ, 2016. 16 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9–10, № 11–12, № 13. Ст. 88.
3. Пономаренко Ю. Г. Кримінологічна характеристика та попередження злочинів у сфері незаконного наркообігу : дис... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2004. 196 с.
4. Стеблинська О. С. Запобігання злочинам, які вчиняються неповнолітніми в стані сп'яніння: монографія. Івано-Франківськ, Надвірна: ЗАТ «Надвірнянська друкарня», 2011. 280 с.
5. Головкін Б. М. Злочинність неповнолітніх як суспільна проблема. *Проблеми законності*. 2016. Вип. 133. С. 204-217. URL: <http://plaw.nlu.edu.ua/article/view/72195/70265>
6. Сметаніна Н. В., Граб Т. В. Кримінологічна характеристика злочинності неповнолітніх: сучасні тенденції. *Право і суспільство*. 2018. № 6, ч. 2. С. 173–177.

Науковий керівник: к.ю.н., ас. Н.В. Сметаніна